

настаји балетска уметност у Лајпцишкој опери. Кореографија Татјане Гзовске пластично обрађује пантомимску радњу. Сензацију је изазвала шеснаестогодишња Гизела Деге која се први пут појавила пред ве-

ликом публиком. Она је тумачила Девујку (Јулију) са толико свестране уметности да је побудила право изненађење. Сличне похвале упућене су композитору Шпису и кореографу Гзовској.

Позоришна хроника

— У једном прашком позоришту приказан је на чешком језику први пут Имерманов мистериј „Мерлин“. Ово дело настало је 1831 године под утицајем Гетеова „Фауста“. На чешки језик превео га је почетком овога столећа Јарослав Врхлицки који је превео на чешки језик и „Фауста“. Садашње извођење овога мистеријума занимљив је покушај. „Мерлин“ је последњи пут извођен 1919 у Берлину, на сцени Фолксбене.

— Чувени оперетни композитор Франц Лехар завршио је недавно у Бањи Ишлу оперу под називом „Гарабонцијас“. Прво извођење ове опере биће у Будимпешти. Под именом Гарабонцијаса подразумевају се у Мађарској путујући певачи Средњег века. Ипак, радња ове опере дешава се средином прошлог столећа. Либрето за оперу написао је Ерне Винце који је и раније дао текст за Лехареву оперету „Циганска љубав“.

— У бечком Бургтеатру спрема се у новој инсценијацији познати Грилпарцеров комад „Сан живот“. Режију води Херберт Вачик.

— У Амстердаму је недавно изведена „Јосифова легенда“ од Рихарда Штрауса, у балетској интер-

претацији Ивоне Георги. Ово Штраусово дело врло је тешко за извођење, али је Ивона Георги успела да свлада прелаз из чулног у чисту чулно.

— У месецу децембру извело је земаљско позориште у Линцу, у оквиру својих камерних игара, занимљиво дело „Расипници“ од познатог драматичара Фридриха Форстера. То, стварно, није оригинално дело, већ четири актовке од Клајста, Хелдерлина, Рајмунда и Грилпарцера које је Форстер успео да уобличи у једну целину. Актовке које је Форстер везао у ову необичну целину зову се: „Ван зее“ од Клајста, јака психолошка студија са много песничког замаха, затим „Скарданели“ од Хелдерлина са свега два лица, „Расипник“ Рајмунда и „Звезда“ од Грилпарцера. Форстер је успео да у овом низу сцена да ванредно интересантан материјал, с много поезије и у чистој сценској форми. Дело је имало великог успеха у режији Вилхелма Дункла.

— Државна Опера из Беча гостовала је недавно у Келну. Поред тога у Келну је, у тамошњем Камерном позоришту, изведена комедија Хермана Бара „Деца“.

— У Римској опери изведен је почетком децембра „Кавалир с ружом“ у новој инсценијацији генералног интенданта Хајнриха Штромана. Као што је познато, „Кавалир с ружом“ једно је од најделикатнијих дела модерне оперске литературе. Ипак, са диригентом Тулијом Серафином и извршним италијанским певачима, ова опера је претстављала изванредно дисциплиновану претставу. Сваки карактер био је прег-

нантно моделсан као целовита фигура.

— Ових дана слави Берлинска Опера двестогодишњицу свога постојања. Као прва у низу јубиларних претстава изведена је Вагнерова опера „Мајстори певачи из Нирнберга“, дело које је у своје време било извиждано у Берлину. Оперу је дириговао славни диригент Вилхем Фуртвенглер.

Вести из Куће

Нови српски драматичари на нашем репертоару. — Крајем децембра узета су у рад наше Дrame два нова српска драмска дела: „Драма“, трагикомедија у три чина од Владимира Кустудића, и „Оде воз“, весела игра у три чина с предигром од др. Душана Мишића. Док је г. Кустудић познат београдској публици као новинар, глумач и музичар, г. Мишић је сасвим ново књижевно име. Стварно, и један и други приказују се српској публици први пут као позоришни аутори. „Драма“ нас преноси из реална прва чина у свет бајки у другом чину, да нас у трећем чину поново врати стварности. Занимљива сценска комбинација реалних елемената са иреалним биће пластично оживљена режијом г. Владете Драгутиновића. „Оде воз“, у режији г. Милана Стојановића, приказује ширину пишчева хумора који је без жаоке, праволиниски, пун неке светлости. Цела комедија је у благим сликањима наших патријархалних нарава, топлим и непосредним, без мо-

ралних прилика које обично пројављају кроз ову врсту комедија.

Поред ова два нова домаћа дела узета су у репертоарске комбинације ове сезоне још два дела: „Палата“, трагикомедија у шест слика од Младена Ђуричића, одлична нашег приповедача и романсијера, и „Клика“, драма у три чина од Радивоја Станковића, сасвим млада писца. Обе ствари приказују наше друштвене прилике непосредно пред наш државни слом.

На репертоар је стављен и комад „Народне судије“ од Предрага Никчевића, познатог писца „Велешких сватова“. О овом комаду било је речи још при крају прошле сезоне. Костимске тешкоће, које овај комад ставља, одгодиће, нажалост, остварење овог свежа комада за извесно време.

На проучавању је још неколико нових српских позоришних комада који, бесумње, дају довољно доказа о интересовању наших писаца за сложене драматске облике.

Свечана приредба Месног одбора Зимске помоћи у Београду. — У недељу вече, 3 о. м., приређује у Позоришту свечану приредбу Месни одбор Зимске помоћи у Београду. На челу овог одбора стоји г. Иван Милићевић, потпретседник Београдске општине. У извођењу програма ове свечане вечери суделују претставници нашег драмског, оперског и балетског ансамбла, као и велики оркестар. Вече се отвара песмом „Ој Србијо“ коју изводи целокупан хор нашег Позоришта, оперски и драмски, под управом диригента г. Милана Бајшанског. На програму су, даље, рецитације песама Ђуре Јакшића, Алексе Шантића и народне „Смрт мајке Југовића“ (рецитују г-ђе Деса Дугалић, Неда Ризнић и г. Добрица Милутиновић), пета руковет Мокрањца (велики позоришни хор), Христићева предигра за „Чучук Стану“, солисти г-ђа Злата Ђунђенац, г-ца Дивна Радић, г. г. Жарко Цвејић и Слободан Малбашки, као и Милан Тимотић певају

песме Мокрањца, Маринковића, Биничког, Бајића, Настасијевића и Војислава Илића, на клавиру прати г. г. Дарко Жупанић и Војислав Илић). Вече завршава Балет извођењем Христићевих и Настасијевићевих игара и Тешког кола.

Гостовање редитеља М. Стојановића у Панчеву. — Редитељ Српског народног позоришта г. Милан Стојановић гостовао је у Панчеву, где већ дуже времена борави трупa Дунавског народног позоришта.

Г. Стојановић је режирао комад *Сунце, море и жене* од Момчила Милошевића, који се истовремено спрема и у Београду.

Осим овог комада, г. Стојановић је обавио и главни посао око спремања *Зоне Замфирове*, која се сматра као једна од наших најбољих драматизација. Остаје само да се обради музички део па ће, вероватно одмах после Божића, панчевачка публика видети на сцени ову популарну Сремчеву приповетку.

Уредник и одговорни уредник: Никола Трајковић, генерални секретар Српског народног позоришта (Цара Уроша 11).

Власник и издавач: Српско народно позориште у Београду.

Штампа „ЛУЧ“, Краљице Наталије 100. — Београд.

СПУШТЕН СТОМАК

Тегоба после јела, надимање, подригивање, горка уста, болови у стомаку, болови иза плећке и у крстима, неуредна столица, повраћање, нервоза, несвестица, болови главе и вратних жила, тешко дисање, узнемирење срца, стално слабљење и малаксавање, — **ЗНАЦИ СУ СПУШТЕНОГ СТОМАКА.** Прегледајте се Рентгенски, па ако Вам лекар утврди спуштеност стомака, препоручиће Вам појас који, стручно израђен и припремљен **ПО СИСТЕМУ Д-РА БАРЕРЕ,** са гаранцијом постадља стомак на своје место и све nelaгодности нестају.

СПЕЦИЈАЛНИ ПОЈАСЕВИ ПОСЛЕ ОПЕРАЦИЈЕ КИЛЕ, ПОСЛЕ ОПЕРАЦИЈЕ СЛЕПОГ ЦРЕВА, ПОСЛЕ ОПЕРАЦИЈЕ ТУМОРА ИТД. — ПОЈАСЕВИ ЗА ПОДИЗАЊЕ МАТЕРИЦЕ, СПУШТЕНОСТИ ЦРЕВНЕ МАСЕ, ЗА ДРУГО СТАЊЕ И ПОСЛЕ ПОРОЂАЈА ИТД.

»САНИТАС«

Кр. Милана 26

БРИЛИЈАНТЕ-ЗЛАТО-

ТЕПИХЕ - НАМЕШТАЈ - КЛАВИРЕ

шиваће машине и све друго продајете по правој вредности, дискретно и најбрже ако се обратите на нас, јер наши клијенти плаћају највишу цену пошто купују за личну потребу

„СИГИДУМ“

Обилићев Венац“ 38, преко пута „Цара“, Телефон 25-766

Специјална радња за даме и децу

Конфекција „Авала“

Тихомир М. Гајић

БЕОГРАД, ПОЕНКАРЕОВА УЛИЦА БРОЈ 24

Највећа радост
**ДОБРОЈ
 ГЛУМЦИ**

ЦВЕЋЕ
 из цвећарске радње
"МИМОЗА"
 ВАСИНА 14 ТЕЛ. 26-787

*Пре него што купите
 намештај*
 НЕ ЗАБОРАВИТЕ ДА ПОСЕТИТЕ
 ФИРМУ

»ШУМАНЦ«

где ћете добити намештај
 Чувене фабрике БОРОТА

ТРГОВИНА НАМЕШТАЈА
 Живорада Шуманца — Кр. Милана 1

Мика
СЦЕНА

БРОЈ
 10

САДРЖАЈ:

Слава Народног позоришта

О инсценацији

Уметност у служби нације

Смрт заслужног позоришног човека Др. Ранка Младеновића

— Биографија

— Књижевна делатност

— Опроштај на гробу

— Духовна вредност Ранка Младеновића

— Пријатељ глумачког staleжа

— Рад на сцени

Нова домаћа комедија на нашој сцени: „Оде воз“ —

Премијере, обнове, репризе

Биографије: Александар Маринковић

Петар Обрадовић

Некролог: † Бранислава Бојовић

Свечане игре у Бајрајту (I)

Позоришни живот у старом Београду:

— Старе позоришне листе —

Позоришне глосе:

Позоришне белешке:

— Позориште у божићним прилозима београдских листова

— Позориште и наука —

— „Како вам драго“ као опера

Позоришна хроника

Вести из куће

„Српска сцена“ излази сваког 1 и 16 у месецу.

Примерак 6.— динара.

Слика на омоту:

Сцена из »Зоне Замфирове«

Г-ђа Дара Милошевић као Зона и

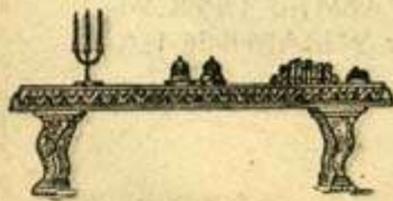
Војислав Јовановић као Мане

Кујунџија.

(Фото: Роглић, Београд)

ГРУНЧИЋ И ПЕТРОВИЋ

Чика Љубина улица број 14 — 16

Стална изложба стилског намештаја, сликарских и вајарских дела најпознатијих мајстора.

Пројектујемо унутрашња уређења станова, вила, кабинета и слично.

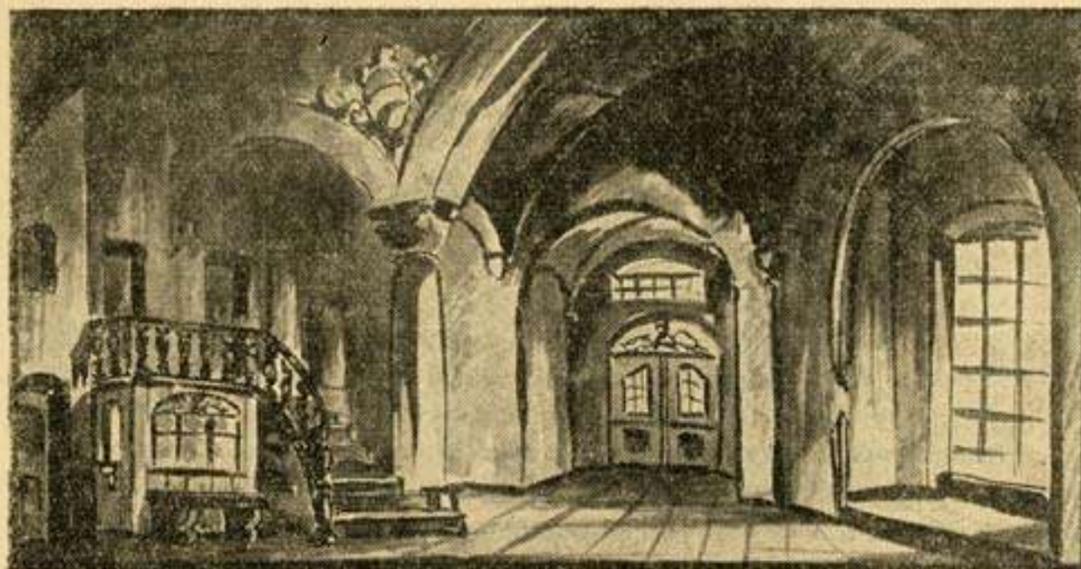
ПРИМАМО ПОРУЧБИНЕ за сопствену израду свих врста стилског намештаја

СРПСКА СЦЕНА

БРОЈ 10

БЕОГРАД, 16 ЈАНУАРА 1943 ГОД.

ГОД. II

Мномир Денић: Скица декора за I, III и V чин *Мине од Барнхелма*

У СРЕДУ, 20 ЈАНУАРА О. Г., ПРОСЛАВИЋЕ СРП-
СКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ ПО ДРУГИ ПУТ
СВОЈУ КРСНУ СЛАВУ

Св. Јована Крститеља

СВЕЧАНИ ОБРЕД ОСВЕЋЕЊА И ЛОМЉЕЊА КР-
СНОГ КОЛАЧА ИЗВРШИЋЕ СЕ НА СЦЕНИ, У ПРИ-
СУСТВУ ПРЕТСТАВНИКА ДРАМСКОГ, ОПЕРСКОГ И
БАЛЕТСКОГ АНСАМБЛА. НА ЈЕКТЕНИЈА ОДГОВА-
РАЋЕ НАШ ВЕЛИКИ ОПЕРСКО-ДРАМСКИ ХОР
ПОД УПРАВОМ МИЛАНА БАЈШАНСКОГ, ДИРИ-
ГЕНТА НАШЕГ ПОЗОРИШТА.

ПО ЗАВРШЕНОМ ОБРЕДУ ПОЗДРАВИЋЕ ПРИСУТ-
НЕ ЗВАНИЦЕ Г. ЈОВАН ПОПОВИЋ, УПРАВНИК НА-
ШЕГ ПОЗОРИШТА.

О инсценацији

Инсценација има углавном тај задатак, да оствари што веће јединство између драме и гледалаца. Већ давно проблем је био прецизно формулисан; један искусан позоришан човек овако је говорио: све мора бити потчињено драмској радњи; и декорација, и костим, и свако помоћно средство мора дејствовати у том правцу, да се гледалац, не знајући којим начином, пренесе у штимунг који одговара моменту радње, чак да сам уђе у момент радње. Декорација, као сјајна слика по себи, несме привлачити очи гледаоца, али у моменту радње гледалац треба, и несвесан тога, да осећа утисак слике у којој се радња креће. — А ово што је речено равно пре једног столећа важи и данас.

Милутин Чекић
(Из «Позоришта»).

Уметности у служби нације

Један од највећих успеха најновијег времена у појимању уметности и уметничког стварања јесте враћање уметности народу, који је почео да осећа да је она један моћан фактор у изградњи његовог духовног живота, ниуколико мањи од његове религије.

Међу свим гранама уметности позоришна уметност игра у овоме правцу најважнију улогу, много већу и јачу него ли ликовне уметности. Битна ознака театра већ у његовим почецима, који су никли из култуса, заснивала се на јавности, на саучешћу народа, без кога се уметност позоришта није могла да замисли.

У току развоја ове уметности — нарочито увођењем „дворских позоришта“ јавни, национални карактер био је потискиван, нарочито при измаку Средњег века, када је Ренесанс, као васкрс индивидуалитета, пресекао органску духовну везу уметничког стварања са колективом, који је до тада у уметности налазио тумача свога животног идеала.

И тако даље, кроз уметност барока и рококоа, па кроз рационализам 18. столећа, провлачи се борба коју води један на лажи заснован систем: стварања и подизања духовнога ниво-а кроз уметничка дела и кроз позоришну уметност без суделовања и схватања народа.

Романтика је чак сматрала за свој највећи успех то, што је прогласила уметника генијалним месијом једног вишег света, намењеног само одабранима!

Када је после разбољеног романтизма натуралистички покрет извео реакцију и поставио уметника као тумача и борца за идеје савременика, неоромантика у својој нездравој мистици, понова је пренела уметника у нимбус божанства и у сутонску атмосферу у којој је реалност живота ишчезавала.

Али догађаји најновијег времена са својим социјалним, политичким и културним позадинама оживели су самосвест колико народа толико и њихових духовних вођа. Данас је свима јасно, да у томе уметничком сепаратизму постоји велика животна опасност по саму уметност, нарочито по уметност позоришта, управо зато што је тај принцип заснован на једној неистини.

Права уметност, наиме, заснована је увек и свуда на осећању заједнице, на осећању да је истински живот уметничког дела у његовоме дејству на друштво, на заједницу, на човека као члана људске заједнице. Где тога осећања нема, стварају се бедни сурогати, популарисани неморалном критиком и егоизмом „одабраника“...

Деветнаесто столеће својом проблематичношћу, својом немирном и нервозном философијом, својом револуцијом на свима пољима науке и у свима гранама уметности завело нас је у хаотичан вртлог у коме ми више нисмо могли наћи себе. Еманципација уметникова, све у име слободе стварања, отуђила је уметнике од народа и они су почели да стварају за себе, за мали круг обожаватеља уметности — те уметности коју народ не разуме. Ту датира и рађање свих могућих самовољних путева и праваца од којих је модерна естетика створила системе и школе, окрстила их свим могућим „измима“ — и тиме кодификовала уметност, која је, била истргнута из живота нације и пренесена у салоне, у градове, у музеје, у отмене будоаре, као биљке и цвеће убрани из природе, унесени у собе без сунца, без ваздуха и светла: мртво, стаклено или папирнато цвеће без живота и мириса.

Далеко смо од тога да апсолутно поричемо значај многим уметничким делима. Она могу да буду од ванредне лепоте, од необичне уметничке вредности за онога од кога су специфично креирана, али су приступачна само одабраноме броју људи, она су промашила своју племениту мисију — да њихову лепоту осете сви људи!..

Али начело *l'art pour l'art* то управо пориче, доказујући теоријски и практички, да је уметност само за мали, одабрани круг људи!

Ми, међутим, питамо: Ко би био тако слободан да одрекне народу право на васпитање, на оплемењење духа, на уздигнуће срца кроз дела уметности, од којих он то са правом очекује?..

Само присталице овога принципа, они који су упорно тврдили и према томе својим делима доказивали да је уметност сама себи циљ, искључиво једини циљ; а то значи да је уметност апсолутно независна и неодговорна, ни традицијама народа, ни идеалима религије и интересима нације, ни законима друштва и морала!

Јасно је да се овај принцип сам у себи побија, а међу свим гранама уметности најјаснија је његова апсурдност за драмску и музичку уметност позорнице, која искључује сваки приватни карактер.

Позоришно уметничко дело у речи и слици нераздвојно је са суштином народнога живота по својем постању, а по својем извођењу без публике која га разуме и воли, неостварљиво.

Ова унутарња веза уметничкога и народнога стваралаштва захтева да позориште, као компактно уметничко дело са свим својим компонентама, буде потпуно стављено у службу нације као најплеменитији израз њеног духа у прошлости и садашњости.

Д-р В. ВИТЕЗИЦА

Смрти заслужној позоришној рабека Д-ра Ранка Младеновића

6 јануара, на Бадњи дан, умро је д-р Ранко Младеновић, књижевник и познати позоришни радник. Он је припадао нашој Кући не само као драмски писац, већ и као активан функционер: био је у нашем Позоришту генерални секретар и директор Дrame.

— БИОГРАФИЈА. — КЊИЖЕВНА ДЕЛАТНОСТ. —

Ранко Младеновић рођен је на Видовдан, 28 јуна 1892 године, у селу Клисуре код Беле Паланке. Основну школу завршио је у свом родном крају, средњу у Трећој мушкој гимназији у Београду, Философски факултет у Берну, у Швајцарској, где је и докторирао. Био је једно време професор у Београду, на истој гимназији на којој је завршио средњошколско образовање. Доцније је заузимао разне положаје у нашем просветно-културном животу. 1925 године је шеф кабинета Министра просвете, 1926 генерални секретар С. н. позоришта, од 1934 до 1936 управник је Народног позоришта у Осијеку, са кога положаја долази за директора Дrame у нашем Позоришту. На овом положају не остаје дуго. Од 1937 године посвећује се цео књижевно-публицистичком раду и уређује велики часопис «Двадесети век». Раније је био и уредник «Мисли», са једном групом својих књижевних истомишљеника из круга српске Модерне. У исто време била је запажена и његова велика активност у «Српском књижевном гласнику», где је објавио више бизарних песама и месецима водио студиозну позоришну критику.

Главна књижевна делатност Младеновићева обележена је, међутим, драмама које су одиста оригиналне по својим концепцијама и, смело би се рећи, стрче у нашој драматици и својим идејним елементима, и својом сценском формом, и својим драмско-техничким излагањима. Ту су, у првом реду, «Човек поносан што нема среће», «Страх од верности» и «Тестамент за две жене», бизарна сценска оваплоћења сложених љубавних односа, местимице пиранделовски наглашена, модернистичка по сваку цену. Решавана својевољно, са нарочитом наклоношћу према парадоксу, ова драматичарска «виђења» нису се могла пласирати у нашој публици која не воли форсиране тематике са циничним примесама. Ранији драматичарски рад Младеновићев, обележен Драмским гаткама («Сиџири», «Гривна», «Даћа»), као да је навештавао нове моменте у нашој драмској књижевности, надахнуте легендом и митом наше народне песме. Можда је ово био пут који би отсечно определио Младеновићев драматичарски таленат; у сличном амбиенту дао је доцније Момчило Настасијевић веома понесених сценских реализација. Али је Младеновић убрзо напустио ово богато врело народног блага да пође за модом времена која му је наметала духовиту игру речи и жонглерију појмова, персифлажу утврђених грађанских вредности и осећања, и сугерисала потсмешљив тон космополитског човека. Ова Младеновићева духовна забуна проистицала је, вероватно, из његова несавладљива оптимизма, из штедрих резервоара његовог физичког здравља

које је људски живот посматрало као велику и недотупавну шегу, достојну осмеха и потсмеха. Тако је овај даровити драматичар прекинуо у себи, за важан период свога живота, све везе са својим правим духовним посланством које га је, и рођењем и породичним традицијама упућивало на друге духовне основе но што су били они које је усвојио васпитањем и страним књижевним утицајима.

Последњих година живота, међутим, он се враћао ономе што је у њему било примордијално и опредељено наследним крвним токовима. У заробљеништву, где се по други пут нашао у току два велика рата, страшно се, изгледа, предавао српској историји, епохалним визијама које су се разгранавале између првог Карађорђа и једног од последњих Обреновића, умног и несрећног краља Милана. Тако су настали «Карађорђе» и «Милан Обреновић» за које слутимо да су синтеза темељитог сценског искуства и разигране поетске маште Младеновићеве. И једно и друго није било мало. Уосталом, о овим делима ће се судити после њиховог сценског стварања; само, она су карактеристична као духовни феномен: кроз њих се Младеновић поново враћа исконским народним надањуима из којих је настао.

Од стручно-позоришних ствари Младеновићевих треба поменути, поред позоришних критика, студију о нашем великом позоришном чергару Јоакиму Вујићу, оцу нашег театра. Та студија остаје као дефинитивна оцена првог нашег практичног позоришног човека.

Б. Ј.

ОПРОШТАЈ НА ГРОБУ

На гробу се опростио с Ранком Младеновићем, у име Управе С. н. позоришта, управник Јован Поповић:

ДРАГИ МОЈ РАНКО,

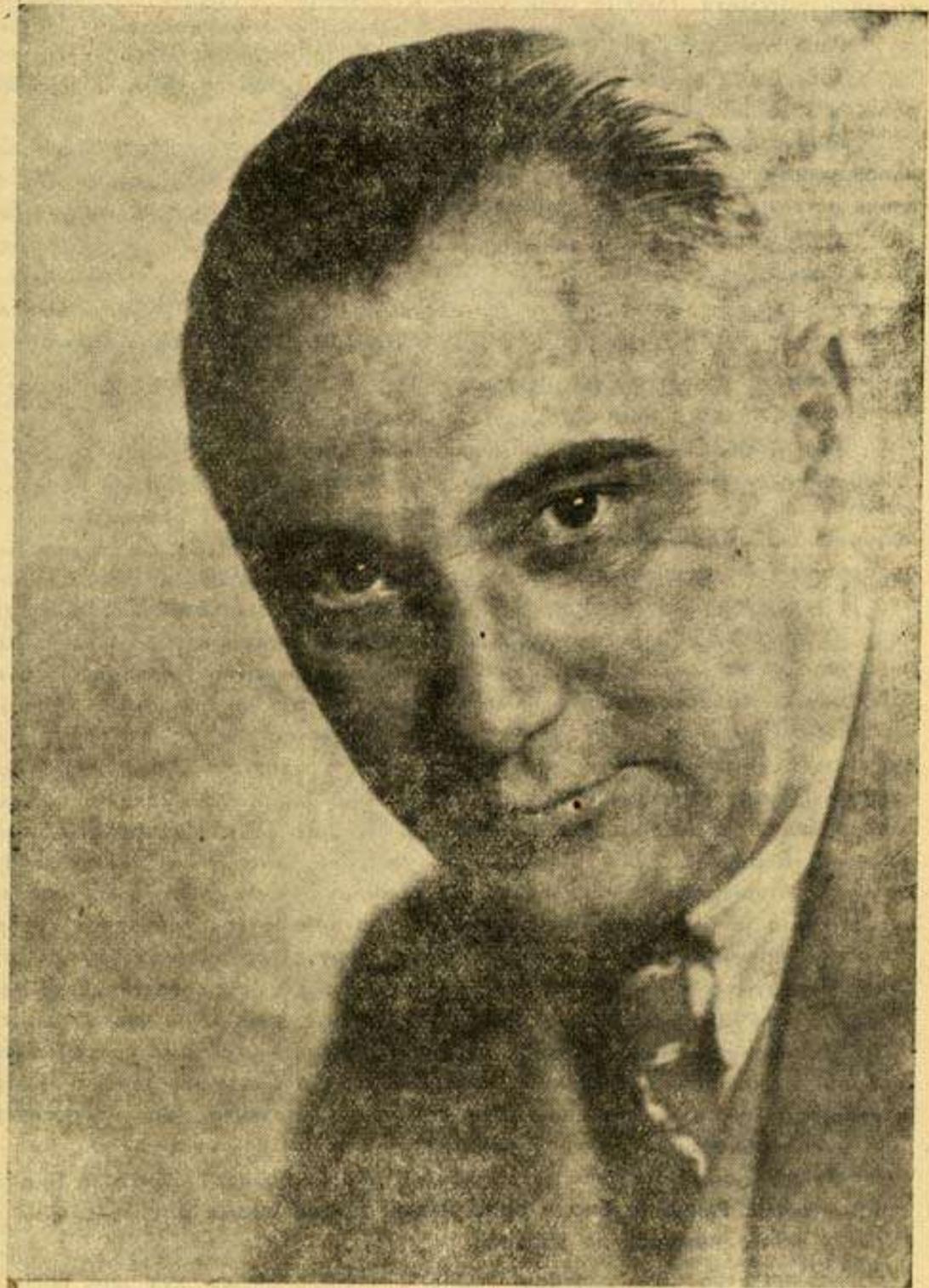
Када сам те пре неколико месеци, пре но што си пао у постељу из које се, нажалост ниси више дигао, сусрео на улици, нисам могао ни слутити у том тренутку да ћу први после тога проговорити с тобом крај твог самртничког одра. Био си тада ведар, расположен, са оном својом вечитом цигаром у устима.

У свакој прилици, драги Ранко, смрт човека твога доба, усто добра друга, изазвала би несумњиво искрено и дубоко жаљење. Али када смрт отме притом и човека истинске вредности и поузданих способности као што си ти био, онда се жаљење претвара у тугу која оставља неизбрисиву бразду за собом.

Баш наша прва сцена, Београдско народно позориште, у чије име хоћу да ти кажем последње збогом, чији си ти био први генерални секретар а затим и директор Дrame, губи у теби човека који му је могао сада опет — да му је здравље допуштало — својим талентом бити од велике користи.

Цео онај период твога живота посвећен активно позоришној уметности и драмској књижевности пружали су пуне гаранције за те, нажалост, неиспуњене жеље и неостварене наде.

Нарочито данас, када су Србији, при препороду њеног културног живота, тако потребни људи добре културе, поуздана укуса, а притом безу-

† Д-р Ранко Младеновић

словно политички исправни људи, Ранко Младеновић је губитак који заиста тешко пада.

Али, нажалост, све ово звучи као тужна посмртна песма.

Тебе нема више, драги мој Ранко, и једино што ти могу на разјави рећи, у име оне Куће коју си много волео, то је:

Оно што си као позоришни човек урадио у свом животу, чини част и позоришту и теби и нашој драмској култури. Можеш бити уверен да ћеш вазда остати драг у нашим срцима онако исто како си нам и за живота био.

Нека ти је трајан и вечан спомен међу нама!

Слава ти!

ДУХОВНА ВРЕДНОСТ РАНКА МЛАДЕНОВИЋА

Владета Драгутиновић, редитељ нашег Позоришта, овде карактерише личност свога интимног друга и пријатеља:

Ранко Младеновић однео је собом у гроб један скупљен бисер из наше мале уметничке ризнице. Још једна истакнута позоришна ерудиција мање, у нашој малој средини. Међу многима који су се бавили и баве се позоришном уметношћу, он је био један од оних који би погрешили и о позориште се огрешили кад се не би њиме бавили. Међу многим звањима, био је један од оно мало изабраних. То смо уверење стекли на његовом делу. О томе су нам јасно говориле и његове интелегентне интенције, које није увек успео да спроведе, али не својом кривицом. Поверење у њега и његову способност уливала нам је и сама његова физиономија. Довољно је било сусрести се са луцидним и продорним погледом Ранка Младеновића, па осетити интелегентно зрачење његове изнутрине пуне енергије и живота. Правог уметничког, живота. Он је био један од смелих и та смелост плашила је медиокритете, бројно јаче. Зато је као витез без страха ишао из борбе у борбу умом, пером и речи, што је код њега чинило склад који тешко да не изазове завист. Мало их је који су га тачно схватили, не зато што је био несхватљив, него зато што је његова поуздана супериорност, у првом сусрету с њим, кидала контакт са аријивистима у уметности. Он је и разумео и осећао шта је уметност, а имао је смелости да то каже и поред тога што »све истине нису за казивање увек и на сваком месту.«

И наравно, тешко је многима било признати му надмоћност. Лакше је било рећи: »Ранко је циник«; или: »Ранкови парадокси.« Тако се уображавало, да му се на тај начин одузима онај екразантни вишак интелегенције и способности, и да се изравњава са »општим ниво-ом«.

Ранко циник! Требало га је, збиља, дубље познати. Ранко је био чак и романтичан. Ранко је био и врло нежан према ономе што је својом суштином могло нежност да изазове.

Мало је за кога уметност права и чиста религија, као што је то за њега била. Зато је био некомпромисан у својој борби за култ уметности. С таквим осећањем и схватањем морао је на своме путу наилазити на отпор појмова који су позваност за делатност у уметности и позоришту компромисно везивали са факултетима, положајним групама и степенима, партиским позадинама, везама и синекурама. Као Сирано луцидан и смео, Ранко је извлачио мач и полазио у борбу, један против стотине! И никада није малаксавао, никада уступно. Требало је имати кичму и духа па ићи тако напред кроз јавни живот скоро три деценије — и деловати позитивно

на друге. Свако ко има оправдане вере у себе и уметности прилази ради ње саме, без позадине, смело, сам, без ичије и икакве подршке, мора се инспирисати схватањем и ставом Ранка Младеновића. У уметности мора се бити витез а не шићарџија. Треба храбро смети натоварити свој крст на леђа и трновитом стазом поћи напред, сам, с вером у уметност, ако је без заблуде у себи носимо.

Тако је битисао Ранко. Ко га је боље познао, волео га је. А већина, та вечна већина, зазирала је од њега и покушавала да му се додвори, ако је могла, а ако није, чинила је све да му популарност сведе бар на свој ниво.

Али смелом и интелегентно сажетом Ранку могла је да прекине нит енергичне акције само страшна и неумитна бољка, а никако подземна роварења амбициозних а неталентованих.

Светла и супериорна фигура његова је неокрњена у сећању свих оних који у уметности виде јасно.

Нека је слава Ранку Младеновићу, коме ће и мртвом многи завидети, јер је његов гроб један од ретких на коме тужи и плаче главом Уметност.

ПРИЈАТЕЉ ГЛУМАЧКОГ СТАЛЕЖА

Последње збогом рекао је Ранку Младеновићу Јован Гец, бивши председник Удружења глумаца и угледни члан наше Куће:

Прошле године, на Бадњи-дан, у листу »Ново време« прочитали смо ове редове Ранка Младеновића:

О сине!

Наш човек опет иде да гине,
Очицама ме гледаш живо,
Као да ти је криво
Што тата некуд иде...

Дај ми свој образ, нећу далеко,
Мама сам већ све реко...

А кад се јелка спреми,
Ти ћеш МОЖДА без тате тада
Стајати с мамом крај ње...

Синоћ, у његовом дому, уместо крај јелке, стајали смо поред мртвог тела песникове. Његова песничка душа наслутила је сву трагичност јучерашњег дана. Младеновић се родио на Видовдан, а умро је онда кад се рађа Бого-човек.

ДРАГИ РАНКО,

Данас, на Божић, окупили су се твоји пријатељи и поштоваоци твога песничког талента да ти посведоче колико си нам суза извазвао прошле године својом најбољом, наосећајнијом песмом коју си посветио своме сину. Мени, твоме другу из тешких дана прошлог великог рата, пала је у део врло болна дужност да се с тобом опростим у име чланова Дrame Народног позоришта, чији си био директор, и у име глумаца.

Ранко Младеновић је за време свога живота извршио све дужности једног човека. Својим радом задужио је и друштво и отаџбину. Судбина је хтела да у оба велика рата часно допадне ропства. Први пут као ђак наредник-омладинац, овога пута као резервни капетан I класе.

Потребно је имати толико ведрине, самосвести и веровања у боље, колико је Ранко имао, па све стојички поднети. Овај човек је, поред великог књижевног рада, највећи део свога живота посветио позоришту. Велики естет, познавалац театра, волео је позориште више свега, волео је уметност. Строг судија као позоришни критичар, чист од сваке мржње и сваке ценио је позоришне сараднике и до у танчине диференцирао талент од трудбеника.

У позоришту је увек поклањао највећу пажњу ансамблу и по свом борбеном духу заузимао се за боље решење нашег позоришног стања. Глумачки staleж дугује Ранку особиту захвалност. Све његове врлине, које бих набројао, не бих ништа значиле ако не бих подвукао његову највећу, која је код многих ретка: Ранко је умео и знао да буде најбољи друг и пријатељ.

Будуће глумачке генерације задржаће у трајном сећању насмејани лик Ранка Младеновића који је свој талент беспштедно трошио у служби позоришне уметности.

па твоје свежем гробу, драги Ранко, још једном ти, у име глумаца и у име своје, кажем: Хвала ти, био си нам пријатељ!

СЛАВА РАНКУ МЛАДЕНОВИЋУ!

РАД НА СЦЕНИ

Миливоје Живановић, драмски првак нашег Позоришта, даје ове импресије о сценском раду Ранка Младеновића:

Везас нас је за себе првом својом појавом, и кроз његов ведар и насмејан оптимизам ми смо постали његови одани сарадници. Давао нам је потстрека и отварао своје срце правим позоришним трудбеницима широко и искрено. Шта нас је привлачило њему? Он — директор, а ми — његови потчињени! Привлачио нас је што је са њим почела у Позоришту нова ера: ера киданга бирократизма и постављања уметности на праго место.

За нас сценске људе веома је важно да нас старешине сусрећу широким осмејком и добром речју; ми смо онда готови да се цели дамо, до крајњег даха. То је оно што је имао покојни Ранко, то је било оно велико у њему. Какав је био у своје кабинету, такав је био и на позорници, увек дискретан.

То је сећање које ће остати вечито у нама. Дискретан у дну позорнице, окренут леђима рампи, слушао би рад на сцени, и кад би акценти тачно одзвонили, вадио би своју велику цигару, насмејао би се и давао би климањем главе знак одобравања. Што се комад, који смо спремали, више ближио крају, све је више и он био с нама у оном напрегнутом нервном стању које карактерише завршне дане спремања једног комада.

Волео је ноћ и говорио ми је да је ноћ најбољи пријатељ човека. Ноћи које смо провели с Ранком остају у нама нешто најлепше што смо у животу доживели. Једне ноћи, на растанку, прочитао ми је одломак из једног свога чланка који објашњава однос књижевности и позоришта. »Ми морамо да прекинемо један застој, да обуставимо један нехат... Ми не

ћемо да рачунамо са узаним оквирима и сужавањима, али морамо да прекинемо са разливањем снага... Зато треба да знамо где смо, куда идемо и чему треба да уперимо наше снаге... Рачунамо са талентима који се троше у циљу разливања нас самих.»

Није стигао да све ово реализује. Али остали смо ми, његови пријатељи, и ми ћемо да следимо његове интенције. Он ће живети у нама.

Нова домаћа комедија на нашој сцени

„ОДЕ ВОЗ“ ОД ДУШАНА Ђ. МИШИЋА

На нашој позорници почело је отскора спремање једне нове домаће комедије која ће складно употпунити наш досадашњи комедиографски репертоар, састављен углавном од наших старијих писаца комедија (Стерија, Трифковић, Глишић, Сремац). Комедија носи карактеристичан назив »Оде воз«, а има предигру и три чина. Њен писац, д-р Душан Ђ. Мишић, потпуно је непознато име у нашој књижевности. Он, поред тога, није више ни сасвим млад (рођен је 1897 године у Београду).

Прво, непознато име у нашој књижевности, сугерисало му је потребу да своје дело поднесе Управи нашег Позоришта анонимно. Тек кад је комедија добила позитивне оцене и Управа захтевала од писца да се јави у циљу подробнијих разговора с њиме о делу и потребним коректурама у њему, он се открио. Том приликом се сазнало да су пишчеве симпатије према српској позорници давнашње. Са садашњим члановима наше Дrame, Мићом Васићем и Димитријем Величковићем учио је београдску реалку. С њима је, од 1914 године, учествовао и на разним дилетантским приредбама. Докторат права положио је, за време прошлог рата, у Француској. Сад је виши саветник Дирекције државних железница у Београду.

Друго, то што није више млад, детерминисало је опрезност нашем новом комедиографу. Поучен да је искуство мати мудрости, није журно

Душан Ђ. Мишић

да види остварење свога дела на нашој сцени што пре и по сваку цену. Стрпљив, лојално је прихватио све добронамерне примедбе по разнородним питањима своје комедије и спремно правио у њој коректуре, где год су му изгледале умесне. Једна од књижевних врлина бесумње која је код нас ретка, и једна од оне врсте духовне дисциплине

која може служити за пример и углед: аутокритика ретко кад иде у корак с нашим виолентним наравима.

Улазећи први пут у књижевност, писац нас, посредно, убеђује да је његово дело више резултат његове велике љубави према позоришту, него плод његових књижевних амбиција. Он вели: »Комад је заснован на интриги као последици бујног темпераментна човека наше средине«. Критика ће већ оценити колико је и како је тај »бујни темперамент« био виђен и фиксиран, у којој сценској форми донесен и у коме хумористичном односу изложен и разложен. Писац је, засад, мишљења да је »Оде воз« првенствено ведра забава. Додаћемо: И нешто више. Има у његову хумору, који се местимиче додирује Нушићева, неке ширине и топлих зрачења. То је ху-

мор наше равнице, неизлечиво ведар и благ, права супротност хумору наших горштака који је опор и склон ироничним и сатиричним инвективама. Нема овде жаока и болних пецкања, све тече, на неки начин, праволиниски, озарено неком чудесном светлошћу. Ствари се, најзад, заплићу и расплићу без моралних предрасуда и моралистичких придика, онако како је то обично у животу.

Саме личности у комедији нису доведене до апсурдне карикатуре да губе сваку природност. Оне су у многим успешно карактерисане; оне ничу из својих речи и начина свога понашања. Углавном, занимљива и живописна галерија наших патријархалних нарави, пропуштена кроз филтрир свежа хумора.

Комедију »Оде воз« режира г. Милан Стојановић.

Премијере, обнове, репризе

Крајем овог месеца биће премијера »Мине од Барихелма«, класичне немачке драме. О премијери овога комада, »Српска сцена« донела је, у својој прошлости броју, опширнији напис из пера редитеља комада г. Јована Поповића. О самом писцу, славном Готхолду Ефраиму Лесингу, наш часопис је, у својим ранијим бројевима, донео опширније и документованије чланке. Овом приликом потсетићемо да главну улогу у комаду, насловну улогу, игра г-ђа Надежда Ризнић, а да исту улогу има у алтернативној г-ца Дивна Радић. Франциску, другу важну женску ролу, тумачи г-ђа Марица Поповић; исту улогу алтернира г-ца Олга Спиридоновић. Г. Божидар Дрнић тумачи главну мушку ролу, Мајора фон Телхајма. Г.

Миливоје Живановић игра Паула Вернера, г. Божа Николић гостионичара, а г. Марко Маринковић Јуста. Рика де ла Марниљера има г. Бранко Јовановић. Остале улоге играју г-ђа Ида Прегарац (Дама у црнини) и г. г. Јован Николић (Гроф од Бруксала), Димитрије Велички (први послужитељ), Будимир Брадоњић (ловац), Радивоје Ранисављевић (други послужитељ). Сценографске скице за ову премијеру великог стила израдио је г. Миомир Денић, а нацрте за костиме дала г-ђа Милица Бабић-Јовановић.

Други комад класичне вредности на репертоару нашег Позоришта јесу »Менехми« од највећег латинског комедиографа, Плаута. Редитељску реконструкцију римског позоришта узео је на себе г. Владета

Драгутиновић. Главне улоге у комаду тумаче наши одлични чланови: г-ђа Ирена Јовановић жену Менехма I, г-ђа Невенка Урбанова Еротину, г-ђа Љубица Секулић робинју Еротинјану, г. Божидар Дрнић Менехма I, г. Миливоје Поповић-Мавид Менехма II; г. Александар Цветковић Пеникула, г. Михаило Васић таста Менехма I, г. Димитрије Велички кувара Цилиндара, г. Братољуб Глигоријевић лекара и г. Милан Поповић роба Месенија. Пролог има г. Сима Јанићјевић. Сценографску реконструкцију римског позоришта даје г. Миомир Денић.

Поред ова два страна, биће приказана и два домаћа комада. Први комад, »Сунце, море и жене«, припада г. Момчилу Милошевићу, нашем познатом књижевнику и драмском писцу, који се престоничкој публици, за последњих десетак година, представно са неколико својих

комада. Други писац, г. Душан Мишић, потпуно је нов у драмској књижевности. Његова комедија »Оде воз« јесте његов први комад који се изводи на нашим позорницама.

»Сунце, море и жене« режира сам писац комада. О својој редитељској замисли г. Милошевић је у прошлости броју »Српске сцене« опширније говорио. У извођењу комада суделују: г-ђе Ирена Јовановић (која игра Плаву госпођу), Невенка Микулић (која тумачи Удовицу), Невенка Урбанова (која има Госпођу у разводу), г-ца Дивна Радић (којој је поверена Госпођа са пестанцетом), г-ца Олга Спиридоновић (улога Ане) и г-ца Мира Тодоровић (улога Госпођице). Сценографски део посла решио је г. Миленко Шербан.

Спремање ових комада већ одавно је у току, тако да ће премијере зависити само од техничких могућности извођења.

Комад »Оде воз« узет је у спремање недавно. Режију комада води г. Милан Стојановић, а у извођењу комада суделују г-ђе Зора Златковић (Зорка), Софија Перић (Јула Кос), г-це Ружица Текић (Дара), Милева Бошњаквић (Цаја), Љубица Секулић (Вера) и г. г. Божа Николић (Мика Јечменић), Јован Гец (Јова), Марко Маринковић (Љуба Красић), Милан Поповић (Паја Матић), Јован Николић (Влада Панић), У извођењу осталих улога суделују г-ђе Лепа Петровић, Матилда Милосављевић, Јелена Љубојевић, Живка Милошевић и г. г. Јован Антонијевић, Димитрије Велички, Братољуб Глигоријевић, Милан Живковић, Мирко Милосављевић, Милорад Игњатовић и Љубомир Станишић.

У опери се интензивно ради на обнови веома познате и нашој пу-

човека красе врло лепе особине. С је пре свега врло добар друг, карактеран, скроман и нада све врдан и поуздан. Мајинковић је доста нежне конструкције, али врло сигурних и отпорних гласница.

После рата приказује се публици као Рудолфо у »Боевима« и Аркини у »Пајацима«.

ПЕТАР ОБРАДОВИЋ

Родио се у Београду 5 фебруара 1902 године. Основну школу и гимназију свршио је у Београду. После гимназије уписује се на Технички факултет, но после две године одвуче га љубав према певачкој уметности у Беч, где добија прво појмове о уметности којој је желео да посвети свој живот. После

Г. Михајло Васић,
игра улогу таста Менехма I

блици омиљене Вердијеве опере „Риголето“. Овога пута ова опера биће нарочито опремљена технички, тако да ће њена појава пред нашом публиком изазвати велико интересовање. Музичко спремање већ је при крају, а воде га наискуснији музичари из опере. Режија ће бити поверена нашем већ добро познатом редитељу и оперском певачу, г. Николи Цвејићу-Владину, који је у прошлој сезони са успехом режирао „Севилског берберина“, „Тоску“, и „Боеме“. Оперу ће дириговати нашој публици већ добро познати диригент „Радио-Београда“ г. Карл Лист, као гост.

Подела улога је следећа: Војвода — Владета Поповић, Крста Ивић, Слободан Малбашки; Риголето — Никола Цвејић, Станоје Јанковић и Павле Холодков; Билда — Бојка Констатинова, Дара Стојаковић; Спарафучиле — Жарко Цвејић; Мадалена — Евгенија Пинтеровић; Монтероне — Бранко Пивнички; Маруко — Петар Обрадовић; Борса — Драгутин Петровић; Чепрано — Миливоје Ивановић; Грофица — Нада Сударевић; Ђована — Бранислава Ђорђевић.

Декор је поверен г. Миомиру Денићу, а костими г-ђи Милици Бабић-Јовановић.

БИОГРАФИЈЕ

АЛЕКСАНДАР МАРИНКОВИЋ

Родио се 15 децембра 1910 године у Новом Саду у кући врло сиромашних родитеља. У двадесетој години долази у Београд. Јавља се на конкурс за оперски хор. Комисија је била изненађена ванредним гласовним материјалом, прими га у Оперу и издејствује му бесплатно школовање у музичкој школи „Станковић“.

Тако млади Маринковић долази на пут музичко-певачких студија, борећи се са великим материјалним тешкоћама, које су га пратиле стално, али га нису ометале у његовим стремљењима. Он је упорно ишао ка своме циљу. 1938 године пок. Ст. Бинички, својим ауторитетом оперског стручњака, издејствује му једногодишње отсуство са платом, ради школовања у Италији. Плата му је била 1.300 динара. Из тога је плаћао стан, храну и професора певања. Тада је Маринковић најбоље осетио колико је тежак и трно-

вит пут ка успеху у уметности. Но он је био истрајан, по сваку цену

Г. Александар Маринковић

морао је напред. И, пролазећи кроз велика искушења, по повратку у Београд, он је осетио прве плодове свог труда и био је срећан, када је 14 септембра 1939 године, певао први пут Рудолфа у „Боемима“ са великим успехом. Надлежни су тек тада у пуном смислу осетили његов певачки таленат, а на крају претставе, публика је захвално поздрављала младог дебитанта, који је изненадио ванредним гласовним материјалом и нарочито лепим и сигурним висинама. Затим ређају се све нове и нове партије које је он, исто тако, са успехом носио. Војвода у „Риголету“ дао је поново доказа о вредности лирског тенора овог младића, а нарочито Пинкертона у „Мадам Бетерфлај“. Певао је такође успешно Јурапића у „Зринском“, Фентон у „Фалстафу“, лорд Бакло у „Лучији Ламермур“ и у нашој националној опери „Ђурађ Бранковић“ партију Стефана и др.

Иначе младог Маринковића као човека красе врло лепе особине. Он је пре свега врло добар друг, карактеран, скроман а нада све вредан и поуздан. Маринковић је доста нежне конструкције, али врло сигурних и отпорних гласница.

После рата приказује се публици као Рудолфо у „Боемима“ и Арлекин у „Пајацима“.

ПЕТАР ОБРАДОВИЋ

Родио се у Београду 5 фебруара 1902 године. Основну школу и гимназију свршио је у Београду. После гимназије уписује се на Технички факултет, но после две године одвуче га љубав према певачкој уметности у Беч, где добија прве појмове о уметности којој је желео да посвети свој живот. После две године проведене у Бечу, он одлази у Италију. У Милану налази чувеног певачког педагога Самарка код кога је усавршавао сте-

чно знање у Бечу. Након две године опет долази у Беч и улази у школу чувеног Италијана Гуљелмо Чеконија, код кога завршава студије, добивши дефинитивно своју певачку физиономију.

При завршетку школовања Обрадовић запажен је од једне водеће личности Љубљанске опере, те добија понуду за ангажман, али он, жељан завичаја, одбија, дође у Београд 1935 године и Опера му даје деби — могућност да дебитира у партији Терездора из опере „Кармен“. Доживео је успех и буде ангажован 1935 године од стране Београдске опере као баритон.

Као члану Опере поверавао му се Тонио у Бајацима, Мазето у „Дон Жуану“, Николаус у „Хофмановим причама“ и др. У свима улогама он је лепим успехом оправдавао поверење надлежних. У својој певачкој каријери Обрадовић је певао и много малих улога, али им је, увек

Г. Петар Обрадовић

са истом озбиљношћу прилазио, и мајући на уму увек да су епизоде саставни и неопходни део у опери, а да њихова извођења могу бити, не по дужини, већ по квалитету велика и мала.

Иначе у певачком колегијуму Петар Обрадовић спада у ред најомиљенијих колега, јер његов ведри дух, симпатична говорљивост, као и његов искрени другарски став пре-

ма сваком човеку — свакоме је драг и пријатан (кад редитељ замори чланове пробом, обузима их тешко расположење, но ако је „Пера Крекац“ присутан, нерасположење се разбија, јер је „Крекац“ неуморан у шали и смеху).

У последње време, Пера се нашао у своме елементу: игра једног од четворице веселих боема. Шонар је једна од последњих његових улога.

НЕКРОЛОГ

† БРАНИСЛАВА БОЈОВИЋ

Чланица Београдске опере Бранислава Бојовић умрла је у најлепшим годинама, у тридесет и шестој години свога живота. То су године када уметник потпуно сазрева и почиње давати, ако то већ не чини, пуну меру својих способности. Бранислава Бојовић није била те среће. Везана кућним, породичним, школским и позоришним обавезама, она, желећи да свуда стигне, није успевала да на свакоме од тих места учини највише што је било у њеној моћи. Вероватно да се за њену прерану смрт — она је, иначе, била крупна, стасита жена, потпуно и правилно развијена — може бацити делимично кривица на многоструку њене активности. Она се растрзала између више дужности, и тако, на несрећу, није стигла ниједну да потпуно оствари.

Рођена 1907 године у Нишу, она је свршила учитељску школу, после које се уписала у Београдску музичку школу. У тој школи дипломирала је наставнички отсек и соло певање. Затим је постала наставница у једној од београдских гимназија. 1937 године била је додеље-

на Народном позоришту. Као чланица Београдске опере била је го-

† Бранка Бојовић

дину дана на музичким студијама у Италији. На почетку овога рата, враћена је на своју наставничку дужност у IV мушкој гимназији. Недавно је поново додељена Позоришту. Бранислава Бојовић је, дакле, радила у Позоришту углавном четири године.

Пре рата, Бојовићка је у Оперу певала неколико партија: Пречиозилу у „Моћи судбине“, Мајку у „Боконди“, Лолу у „Кавалерији рустикани“, Улрику у „Маскенбалу“. Њен највећи успех била је партија Орфеја у истоименој опери. После рата, певала је само Лолу у „Кавалерији“.

Бранислава Бојовић била је врло образована жена. Знала је немачки, руски и италијански. Превела је са ових језика више дела из лепе књи-

жевности. Преводила је исто тако и оперске текстове. Између других, и „Боконду“.

Певачица одличних квалитета, врло образована жена, узорна супруга и мајка, Бранислава Бојовић напустила је живот у најлепшим годинама. Оставила је видног трага у свима пословима којима се бавила, али није стигла да у тим подухватима да своју пуну меру. Утолико је и наша жалост за њом већа.

Позоришни живот у старом Београду

СТАРЕ ПОЗОРИШНЕ ЛИСТЕ

У библиотеци нашег позоришта, а и у неким другим београдским библиотекама, као и код појединца, сачувано је још увек много интересантних старих листа београдског позоришта. Данас се из њих може — као из делова мозаика — саставити готово цела прошлост нашег позоришта, а који пут дознати и за неки детаљ који јако карактерише своју епоху, не само у позоришном смислу, већ и у сваком другом.

Пре свега, изненадићемо се, а и уздахнути за старим добрим временом, ми редовни посетиоци позоришта, кад прегледамо цене места са листа из 1869 године. Видећемо, тако, да је засебно место у ложи стајало 12 гроша (2.40 динара), седиште 1 реда 10 гроша; седиште 2 реда 8 гроша; 3 реда 6 гроша; партер 4 гроша. Галерија 2 гроша. Претставе су почињале у 7 и по часова.

Занимљива је једна листа београдског позоришта, приликом ње-

говог гостовања у Шапцу из исте године, 1869 године. На њој је назначено ово:

„Редовни дани за претставе јесу недеља, четвртак и субота, и сви празнични дани. На дан претставе изјутра истуриће се застава на зданију гостивнице код „Европе“, и то ће бити знак да је тај дан претстава. Ако се застава у течају дана увуче и више не истури, знак је да се претстава заказаног комада одгађа за први наредни дан“.

Са једне друге листе из Шапца видимо да су цене улазница јефтине по у Београду. У Шапцу су претставе почињале доцније по у Београду, у 8 часова увече.

По листама видимо да је београдско позориште, по повратку у Београд, имало у својој трупи велика позоришна имена. Тако ту су: Бачвански, Цветић, Тоша Јовановић, Коларовић, Пелеш, Јовановићева и Јеленска.

Једна примедба је занимљива на дну листа из тог времена: „Слугама,

што допраћују господу, није слободно улазити у позориште без улазнице". И „ко хоће да му се оваке позоришне објаве редовно доносе у кућу, ваља да плати разноситељу месечно један грош унапред."

Затим и ова карактеристична забелешка која вели да су људи увек исти били: „У позоришту су заборављене различите ствари. Власници тих ствари могу их доbitи од позоришног кључара Влајко Евгенијевића."

На листи од 28 новембра 1869 видимо да је тога вечера Алекса Бачвански играо први пут Краља Лира, своју доцније најчувенију и најуспелију креацију.

На листама из 1870 године видимо већ и име Пере Добриновића, другог и шег позоришног великана, кога српско позориште не може никада заборавити.

На тим листама видимо Перу Добриновића и Милку Гргуруву у савим младим улогама, а из записа Старог београђанина (Косте Христића) видимо да је тада „Милка Гргурова била лепа жена, плаве косе и очију, освајала својом уметничком игром, а нарочито згноси-

ла својим гласом, меким, топлим и пријатним".

Репертоар је у то време био врло шарен; поред највећих класичних дела, која се и данас са чашћу дају, давали су се и комади који су давно већ заборављени. Тако од домаћих ствари играни су: „Сан Краљевнића Марка", „Бој на Косову", „Смрт Стевана Дечанског", „Мејрима", „Добрила и Миленко". Од страних: „Црна Краљица", „Стари Бака и његов син хусар", „Чизмар и вампир", „Анђео паноћи" и т. д.

Занимљива је историја нашег позоришта и шарене су и различите многе фазе кроз које је ово пролазило. Ваљаће се наћи неко да напише историју нашег позоришта, али да поред сухопарних података и датума, оживи и дочра атмосферу тих многих прохујалих епоха, које — иако нису тако далеке од нас, ипак се чине да су по неким детаљима биле пре читавог века, па и више. Тим историчарима наше позоришне прошлости помоћи ће у многоме и те старе позоришне листе, које треба чувати са пијететом, разуме се, у колико се још могу наћи.

»Један слаб позоришни комад, игран од изврсних глумаца, боље је и јаче уметничко дело него ли изврстан комад игран од слабих глумаца».

Шопенхауер

(Парерга и Паралипомена § 222.)

Уметност позоришта није ни глумачка вештина ни игра, није ни декор ни плес, већ је све то скупа, све оно што у себи садржи све те елементе: покрет, који је душа глумачке уметности, речи које су садржина драме, линије и боје које формирају декор, и ритам, који је битна ознака игре.

Герхард Хауптман

СВЕЧАНЕ ИГРЕ У БАЈРАЈТУ

Често се код нас помиње Рихард Вагнер и његово позориште у Бајрајту као и његова музичка драма. Ми се не сећамо да је неко у неколико речи барем објаснио Вагнерове намере у зидању овога театра и оцртао његову судбину. Једним наглим таласом цивилизације примљене са Запада наслагало се доста појмова нових и необјашњивих који се и даље махинално употребљују без довољно разумевања. Такви нам не могу да буду ни од какве користи.

Дела Рихарда Вагнера колико теоретична толико и музичка од великог су културног и естетичког значаја. Особито његова теоретска дела, којих је добар број, имају за модерно позориште значајну улогу. Међу њима треба особито истаћи његово дело: Драма будућности.

Данас када се нервозно траже излази у тешким проблемима театра и драме биће веома корисно упознати се и са идејама Рихарда Вагнера које се тек сада почимају да остварују. Треба имати на уму да су само два велика реформатора позорнице новог века: Шекспир и Рихард Вагнер.

Извођење великих дела имало је увек и великих потешкоћа и неприлика. Живот Рихарда Вагнера био је сав борба и бол у тежњи за остварењем његових великих планова. Његово прво ангажовање за диригента театра у Магдебургу, било је несрећно јер је одмах иза његова ангажмана позориште банкротирало. После тога је тешком муком добио место диригента на театру у Кенигсбергу. Тек што се ту смирио и тај је театар банкротирао. Тада оде у Ригу где је био за две године диригент, али је интригама једнога завиднога колеге био отпуштен. Сиромаш просјак, али богат у души и пун

великих жеља и нада одлази у Париз, али ниједно позориште није хтело да изводи ма шта од његових композиција. Зима године 1839-40 била је за њега страшна. Гладан и жедан потуцао се париским улицама он и његово верно псето да им неко да кору хлеба. Али музика је била његов добар анђео у тим данима очајања. Кад се зажелео опет домовине с пролећа године 1842 упути се за Дрезден. Кад је прелазио Рајну написао је у свој дневник: »Са сузама у очима закleo сам се ја сиромаш уметник на вечиту верност својој домовини«. У Дрездну отвори борбу противу деморализирајућег утицаја француске и италијанске опере и ствара праву националну лирску драму. Тешко је и то ишло, јер завидници и непријатељи нису мировали. Западе у очајање и било је дана када је истински мислио на самоубиство. У то стиже и мајски дрезденски преврат па је и он, кала су Пруси ушли у Дрездну, морао да бежи. У Цириху изазове противу себе одлучујуће факторе са својим брошурама »Уметност и револуција« и »Јевреји у музици«. Његови дани су пролазили и колебали се између интензивног рада и велике душевне депресије. У својим тешким данима у писмима упућеним Листу каже ипак да верује у коначну срећу човечанства. У једноме другоме писму опет каже о свету: »Свет је зао из основа зао. Само срце једног пријатеља и суза жене која воли може да нас ослободи из тога проклетства«. Већ у зрелијим мужевним годинама а ипак нема још никакве среће. Године 1857 његов издавач Хертел одбија штампање његове партитуре »Нибе-лунген«, »Танхајзер« је у Паризу био формално извиждан, »Тристана« неће

да изводе ни у Паризу ни у Бечу ни у Штрасбургу. Али поред свих тих неуспеха Рихарда Вагнера не оставља идеја једнога идеалнога позоришта, са свечаним представама пред изабраном публиком која би у истини могла уметнички да ужива. Помало би се сав народ тим утицајем чисте уметности препородио.

Међутим драма »Ринг дер Нибелунген« штампана је 1863 а баварски краљ Лудвиг II, показа се као велики мецена Рихарда Вагнера и стави му на расположење велику суму новаца за реализовање тога његовог плана. Али завист других уметника наговори дворске удвараче који су краљу непрестано говорили да је народ незадовољан тим новотаријама, док није млади краљ био присиљен да уклони Рихарда Вагнера. Децембра 1865 г. остави Вагнер Минхен и оде у Швајцарску. У Трипшени код Луцерна проборавао је пуних шест година где му се и родио дуго очекивани син Сигфрид.

Када је немачка војска потукла Французе и изашла прокламација у Версаљу 1871, подиже се понова нада у Вагнеровој души и он се упне новом енергијом да оживотвори своје уметничке планове. Упркос свим могућим неприликама са стране народа код кога није нашао одзива и са стране штампе која га је вечито нападала, успе Рихард Вагнер да подигне позориште у Бајрајту и да године 1876 изводи са великим успехом свој »Ринг дер Нибелунген«. Али критика се побринула да умањи плодове тога успеха и посета је била све мања док сиромаш уметник није био остављен од свакога и навуклао на себе дефицит од 150.000 марака. Том муком борио се целога свога живота. Потпуно признање достигао је тек у сутону свога живота када је изводио своје последње дело »Парцифал« у својем позоришту 1879 којим је сам дириговао.

Са извођењем свечаног мистериума »Парцифал« он је окрстио и посветио своје позориште за свечане игре у Бајрајту. Тако је могао да мирно легне у гроб сада када је напоскон био признат његов рад од света који дуго није хтео да схвати његову душу, од света који врло радо куша да оскрнави оно што је свето и обори оно што је узвишено.

Идеја Бајрајта налази се већ код ранијег највећег обожаваатеља Вагнера, код Фридриха Ницеа: »Да спаси барем своје највеће од свих неуспеха и неправедне критике и да га претстави у својем властитом ритму као пример за сва времена, пронашо је Р. Вагнер идеју свечаног позоришта у Бајрајту.

Вагнеру је била драма као идеал једнога савршенога универзалнога дела. Грчка драма у класично доба Есхила и Софокла стварни је идеал оваквог савршеног уметничког дела. Ту је покрет и игра, песма и музика. Тако је трагедија у културном и уметничком развоју грчког народа била прави и најјачи фактор. Театар је био највећи и најсавршенији израз уметничког стварања и религије. У Есхиловој и Софокловој трагедији сродјују се музика, игра и реч. Игра није само низ пластичких поза већ се усавршује до пантомиме и изражава цео регистар осећаја и мисли које је песник поставио у своје дело. Музика даје игри ритам и преводи стихове песникове у свој чаробан језик. Велика вредност грчке трагедије је дакле у томе што она није само литерарно дело, т. ј. она се не обраћа само интелекту и фантазији већ као живи пластички организам директно утиче на наша осетила. Архитектура грчкога театра утиче такође и доприноси много томе ефекту. Из лиричког карактера хора изградио се великим храм театра за цео народ.

(Наставак у следећем броју)

Позоришне белешке

Позориште у божићним прилозима београдских листова. — Овогодишњи реферати у божићним прилозима београдске штампе о српском позоришту и његовим питањима нису толико разноврсни, колико су били прошле године. Стоје — сме се рећи — у обрнутој сразмери с оним богатством које показује српски позоришни живот уопште, особито београдски. Више од 20 београдских позоришта свих родова претставља, бесумње, појав о коме се може нешто рећи, и позитивно и негативно, друго више него прво. У вези с том поплавом позоришта, где је често финансијски момент превасходнији и искључивији од уметничког, васкрсавају и многобројна позоришна питања од којих су важна за разматрање нарочито она социјалне природе: њима се у овом трену, нажалост, подређује целокупна наша позоришна проблематика. Утолико нас више чуди овогодишњи недостатак позоришних прилога, уколико их има, одреда су неактуални, или недовољно актуелни.

У божићном »Новом времену«, бр. 518, свега су два позоришна прилога. Г. Д-р В. М. Димић пише свеже »Сећање на Перу Добриновића« у коме указује на компликовану природу овог расног глумца и сјајна уметника. Добриновић је, вели писац, стварао целог живота без редитеља и играо скоро увек без режије и потребне уметничке припреме. Његови типови су били ипак савршено извајани, онако како их је његово необично развијено стваралачко осећање замишљало. — Други чланак из позоришне области дао је у овом броју г. Никола Трајковић, књижевник. Он кратко апострофира тему »Појам савременог у позоришту«. По њему, »савремено« у позоришту значи оно што се и како се у извесно време игра на сцени, оно у чему гледалац из једне епохе може да нађе себе, делић свога погледа на живот и делић свога укуса«. Примењујући ову »дефиницију« на осамдесетогодишњицу делатности нашег Позоришта, писац налази да би се ово време могло разделити

на четири раздобља, »четири сти-ла, четири инспирације«, карактерисане великим уметницима који су публику повукли за собом. За пример ове поделе узима писац као најкарактеристичнији херојски »фах« који влада сваким од ова четири двадесетогодишња раздобља и његове главне претставнике: Бачванског, Тошу Јовановића и Љубу Станојевића.

У божићном броју »Српског народа« има један једини чланак о позоришту. Г. Д-р В. Н. Димић пише о »Позоришту с луткама«. То су углавном, изводи из књиге Шарла Мањена, члана француског Института, који је дао веома запажену историју марионета. Чланак је проткан и личним пишчевим доживљајима из луткарског позоришта. — Од позоришних људи јавља се у овом броју само г. Светомир Настасијевић, директор Опере С. н. позоришта, који приказује композиторски лик Јосифа Маринковића, човека веома заслужна по нашу музичку културу (1851— до 1931). Војвођанин пореклом, Маринковић је већи део свога плодног, стваралачки најактивнијег живота провео у Србији. Дао је око 150 композиција које су писане у духу тадашњег музичког романтизма. Све те композиције, вели писац, значе за нас »уметничку вредност од особитог значаја« Његова изразита мелодика, словенски топла и распевана, има као нарочиту врлину то што »сва почива и на чистој и сасвим исправној дикцији нашег језика.« Већи део Маринковићевих композиција је вокалног карактера (соло-певања с клавирском пратњом, хорови а капела у девет Кола, затим црквена музика, хришћански дубоко религиозна, па Балåde за мешовити хор и клавир), поред дела за виолину и клавир и музике за Љубинкове »Суђаје«.

У божићном броју »Обнове« нема ниједног написа који се непосредно односи на позориште. Има, међутим, у чланку »Српско-немачке културне везе у средњем веку« неколико напомена које су у блиској вези са нашим позоришним животом у Средњем веку. Ту се вели да су за време црквених година и већих сајмова

забављали народ музиком „гудци, свирци и свираљници“, игралици и плесници“, а глумом „глумци“. Зачимљива су ова диференцирања у области музике и игре. Игре особито. Код нас још ни данас није удомаћен појам плеса, стилизоване игре, за разлику од игре која претставља тип сирове народне игре. А наш Средњи век тачно је разликовао појмове!

Б. Ј.

«Позориште и наука». — У вези са 150-годишњицом постојања Градског позоришта у Франкфурту на Мајни, одржао је проф. Карл Нисен значајно предавање с темом «Позориште и наука». Многе позорнице, рекао је, штеде још и данас онде где не би требало: у области трајна духовног уздизања. Свет позоришног толико је компликован и протеже се на све научне проблеме, и техничке, и глумачке, и историске, и архитектонске, и оне опште духовне природе, да скоро нема научне области која не би нешто значила за позориште. Треба се само сетити огромне области костимологије (наука о костимима), драмске књижевности, философије времена која утиче на сваког глумца, признавао он то или не. Јер, он је, не знајући или не хтејући, фини «мерац потреба свога времена». Позорница мора стајати на висини образовања свога времена, захтевали су то већ велики глумци као Конрад Екхоф и Девријан, не говорећи о Гетеовим високим мерилима који је стваралачку синтезу позоришне уметности стављао насупрот науци као аналитичној делатности. Отпор многих универзитета да установе у својим кућама катедре за науку о позоришту данас нема више никаквог оправдања, јер је позориште израдило свој облик из целокупности људског бића; тек позорница претвара површинску димензију једне драмске поеме у просторну; позориште није, дакле, са-

мо «служавка литературе», већ њен употпунитељ и усавршач. Духовну повезаност позоришта и науке нагласио је већ Колбенхајер у једном позиву на универзитете у коме тражи да се седишта науке не потчињавају само логосу, већ да се интересују и за музичко. Значај позоришта, завршио је предавач, није само научне природе; позориште има и карактер духовног вођства.

«Како вам драго» као опера. — Многе Шекспирове теме постале су већ одавно предмет оперских обрада: «Отело», «Магбет», «Веселе жене Виндзорске». Сад је и један немачки композитор, Лудвиг Хес, иначе оперски певач по занимању, обрадио један Шекспиров предмет, једну од његових најљупкијих комедија «Како вам драго». Природно, ова коришћења Шекспирових тема у оперске циљеве захтевају темељиту обраду текстова. Хес је, тако, у својој обради ове комедије искористио веселе епизоде споредних фигура, које од III чина владају сценом, за постављајући готово сасвим озбиљне љубавне парове који код Шекспира стоје у средишту радње (Орсино — Виола, Оливија — Себастијан). Главне нагласке ставио је Хес на комичне фигуре као што су Малволио, Будала, Млади Тобија и Христоф. Овом буфо-квартету придружио је и собарицу Марију. Интермедија овог квинтета ушла су у први план, тако да је права радња Шекспирове комедије готово бачена у заборав. — Што се тиче саме музике, Хес јој је дао забаван, «допадљив» карактер. Она ни просторно, ни верменски не осећа никаквих обавеза ни према миљеу, ни према Шекспиру. Извесни архаизми, вели један од критичара ове опере, Лотар Банд, примена цимбала на пример као генералног баса за пратњу секо-речитатива, немају неко нарочито значење; напротив, у свему

се осећа потпуна стилска неоријентација, као и отсуство сваког јединства у тематици. То исто је и са инструментацијом. Оно што је Хесу

пошло за руком односи се на такозване «затворене форме», на песме и хорске ставове који носе фолклорно-мелодиско обележје.

Позоришна хроника

✱ Градско позориште у Каселу извршило је недавно занимљив покушај, који је већ користила и миџанска Скала: у Глуковој опери «Орфеј и Еуридика» поделио је партију Орфеја баритону место алту. Покушај је имао успеха, иако треба признати да многи делови партије леже сувише дубоко за једног баритона, док су цео Глуков распоред и постава оркестра и инструментације замишљени за тамна и великтонског алта који је најбоље пристао за тонско уједначење.

✱ У више великих немачких позоришних вароши, у Берлину, Хановеру, Штутгарту и Бреслави, приказано је, у току децембра, снажно драмско дело Херберта Рајнекера «Село код Одесе». Песник је млад човек, тек је у 28-ој години живота. Пре овог дела, које ће, изгледа, ускоро освојити све немачке позорнице, дао је драму «Часови триумфа» и комедију «Оба краља». «Село код Одесе» има за тему један ратни догађај.

✱ У бечком Немачком народном позоришту изведен је, средином децембра, комад «Самураји» од Мирка Јелушића. Пре неколико недеља приказан је овај комад и у Каселу, овом приликом у прозној обради. Јелушић је почео каријеру као песник балада. Као нека балада делују и ове сцене о мистично-легендарној верности 47 самураја. Режију је водио генерални интендат овога Позоришта Валтер Илц; попутну му-

зику, пуну штимунга, дао је Лудвиг Маурик.

✱ Као најважнији догађај оперске сезоне у Бреслави сматра се извођење «Пер Гинта» од Вернера Енга. Ускоро ће овде бити изведена и друга Енгова опера «Чаробна виолина».

✱ Поводом осамдесетог рођендана Герхарта Хауптмана приказана је у Бромбергу чувена песникова бајка «Утопљено звоно», с новом музиком Алфреда Печа. Критика вели да је ова музика дала достојан оквир овој драми. Инструментација је ставила нарочит нагласак на гудаче који су музици са симфоничким обележјем позајмили љупкост, као и судбинско, особено чаробњачким бићима. Музика је местимице и мелодраматска.

✱ У вези са прославом 200-годишњице постојања Државне опере у Берлину приказан је, крајем децембра, и «Чаробни стрелац» од Вебера, у новој режији Хајнца Титјана, интенданта Опере. Том приликом издала је управа факсимил оригиналне Веберове партитуре која се налази у тамошњој позоришној архиви. «Чаробни стрелац» први пут је изведен на сцени ове Опере 1821 године. Досад је приказиван 870 пута, па је уз «Кармен» највише играна опера. Критика истиче у новој режији веома велику живахност кретања које је ванредно уколчано у све солистичке, ансамбл и масовне

сцене. Титјен се и овом приликом показао као велики мајстор диференцирања. Сјајан је наступни хор сељака у првом чину. Истиче се, за-

тим, Титјенова способност да нијансира говорне дијалоге и да им да природну љупкост и тако уклони традиционалну оперску укоченост.

Вести из Куће

Годњица смрти Душана Раденковића. — 20 о. м. навршава се година дана од смрти Душана Раденковића, драмског првака и редитеља нашег Позоришта, дугогодишњег генералног секретара Удружења глумца. Раденковић је умро пре годину дана под трагичним околностима. На претстави «Ђида», кога је режиски обновио с великим успехом, пао је, у дежурној редитељској пози, погођен капљом на самом почетку првог чина. Ни глумци, ни публика нису приметили смрт одличног уметника. Тек после првог чина сазнали су жалосну истину.

Душан Раденковић повукао је за собом дубоку бразду у нашем културном и друштвеном животу. Стога су толико жива сећања на њега у душама свих оних који су га познавали, ценили и волели.

Нека је мир његову пепелу!

Поводом годишњице Раденковићеве смрти приредиће његова породица опело у цркви Св. Марка.

Г. Анатолије Жуковски у Београду.

— Ових дана боравио је у Београду, на повратку за Берлин, г. Анатолије Жуковски са својом супругом г-ђом Јањом Васиљевом, примабалерином нашег Балета. Балетмајстор, кореограф, редитељ и први играч нашег Балета ради од почетка ове сезоне у Берлину, у тамошњој Високој школи за балетску уметност, где је с ванредним успехом кореографирао цео низ балканских игара. Необична ритмика и особене балетске врлине балканских игара наишле су на опште признање уметничких кругова у Берлину. Г. Жуковски је допутовао у Београд из Софије, где је такође изложио своју концепцију обраде сирових (народских) балканских игара и њихова специфична мелоса. На своју редовну дужност у нашем балетском ансамблу враћа се г. Жуковски крајем фебруара. Његова садашња берлинска искуства добро ће доћи нашем Балету.

ИЗ УРЕДНИШТВА:

Са овим бројем уредништво «Српске сцене» преузима
Др. Винко Витезица

Уредник и одговорни уредник д-р Винко Витезица
Власник и издавач: Српско народно позориште у Београду.
Штампа «ЛУЧ», Краљице Наталије 100. — Београд.

СПУШТЕН СТОМАК

Тегоба после јела, надимање, подригивање, горка уста, болови у стомаку, болови иза плећке и у крстима, неуредна столица, повраћање, нервоза, несвестица, болови главе и вратних жила, тешко дисање, узнемирење срца, стално слабљење и малаксавање, — **ЗНАЦИ СУ СПУШТЕНОГ СТОМАКА.** Прегледајте се Рентгенски, па ако Вам лекар утврди спуштеност стомака, препоручиће Вам појас који, стручно израђен и припремљен **ПО СИСТЕМУ Д-РА БАРЕРЕ,** са гаранцијом поставља стомак на своје место и све nelaгодности нестају.

СПЕЦИЈАЛНИ ПОЈАСЕВИ ПОСЛЕ ОПЕРАЦИЈЕ КИЛЕ, ПОСЛЕ ОПЕРАЦИЈЕ СЛЕПОГ ЦРЕВА, ПОСЛЕ ОПЕРАЦИЈЕ ТУМОРА ИТД. — ПОЈАСЕВИ ЗА ПОДИЗАЊЕ МАТЕРИЦЕ, СПУШТЕНОСТИ ЦРЕВНЕ МАСЕ, ЗА ДРУГО СТАЊЕ И ПОСЛЕ ПОРОЂАЈА ИТД.

»САНИТАС«

Кр. Милана 26

БРИЛИЈАНТЕ-ЗЛАТО- ТЕПИХЕ - НАМЕШТАЈ - КЛАВИРЕ

шиваће машине и све друго продајете по правој вредности, дискретно и најбрже ако се обратите на нас, јер наши клијенти плаћају највишу цену пошто купују за личну потребу

„СИГИДУМУ“
Обилићев Венац“ 38, прено пута „Цара“, Телефон 25-766

Специјална радња за даме и децу

Конфекција „Авала“

Тихомир М. Гајић

БЕОГРАД, ПОЕНКАРЕОВА УЛИЦА БРОЈ 24